

บทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยในการวางกรอบอุดมการณ์ทางสังคมในกรณีการนำเสนอข่าววัดพระธรรมกาย

นางสาวจันทิกา สุภาพงษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ ภาควิชาวารสารสนเทศ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-1024-2

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 1๓๑๐8416

THE ROLE OF THAI NEWSPAPER IN FRAMING SOCIAL IDEOLOGY THROUGH THEIR COVERAGE
OF WAT PHRA DHAMMAKAYA

Miss Jantiga Supapong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Journalism

Department of Journalism

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-13-1024-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยในการวางกรอบอุดมการณ์ทางสังคมใน
กรณีการนำเสนอข่าววัดพระธรรมกาย

โดย

นางสาวจันทิกา สุภาพงษ์

ภาควิชา

วารสารสนเทศ

อาจารย์ที่ปรึกษา

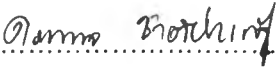
อ.ดร.ดวงกมลชาติประเสริฐ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์จุมพล รอดคำดี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิรโสภณ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร.ดวงกมลชาติประเสริฐ)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์สุกัญญา สุดบรรทัด)

นางสาวจันทิกา สุภาพงษ์ : บทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยในการวางกรอบอุดมการณ์ทางสังคมในการนำเสนอสื่อข่าววัดพระธรรมกาย. (The role of Thai newspaper in framing social ideology through their coverage of Wat Phra Dhammakaya) อ. ที่ปรึกษา : อ.ดร.ดวงกมล ชาติประเสริฐ , 120 หน้า. ISBN 974-13-1024-2.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการนำเสนออุดมการณ์โดยสื่อมวลชนไทยในหน้าหนังสือพิมพ์ว่า มีการนำเสนออุดมการณ์ในรูปแบบใด ระหว่างการเป็นผู้นำเสนออุดมการณ์หลักกลุ่มที่ส่งเสริมอำนาจรัฐหรือการเป็นเวทีอิสระในการนำเสนออุดมการณ์ในทุกรูปแบบ รวมถึงศึกษาด้วยว่าแนวทางในการนำเสนออุดมการณ์ดังกล่าวมีความสัมพันธ์ต่อแนวทางในการนำเสนอแหล่งข่าวและแนวทางในการอ้างเหตุผลในข่าวด้วยหรือไม่ อย่างไร โดยยกกรณีวัดพระธรรมกายเป็นตัวอย่งในการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้เปรียบเทียบเนื้อหาข่าวที่นำเสนอประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ทั้ง 2 กลุ่ม คือ ประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ส่งเสริมอำนาจรัฐและประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐอำนาจรัฐ รวมไปถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อแนวทางในการนำเสนอแหล่งข่าวและแนวทางในการอ้างเหตุผลในข่าว โดยศึกษาเนื้อหาข่าววัดพระธรรมกายของหนังสือพิมพ์ไทย 5 ฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ไทยโพสต์ มติชน และข่าวสด ทุกฉบับ ทุกวัน ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2541 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2542

ผลจากการวิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์ไทยมีแนวทางในการนำเสนออุดมการณ์ในกลุ่มส่งเสริมอำนาจรัฐมากกว่าการเป็นเวทีอิสระในการนำเสนออุดมการณ์ในทุกรูปแบบ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าแนวทางการนำเสนออุดมการณ์ดังกล่าวมีความสัมพันธ์ต่อแนวทางในการนำเสนอแหล่งข่าวที่จะสร้างผลบวกกับอุดมการณ์ในกลุ่มส่งเสริมอำนาจรัฐมากกว่า และมีความสัมพันธ์ต่อแนวทางในการอ้างเหตุผลทำให้มีการใช้การอ้างเหตุผลที่ไม่รัดกุมเพื่อสนับสนุนแนวทางการนำเสนออุดมการณ์ด้วย

ภาควิชาวารสารสนเทศ
สาขาวิชา การหนังสือพิมพ์
ปีการศึกษา 2543

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
Demma Boonrat

408 50586 28 : MAJOR JOURNALISM

KEY WORD: IDEOLOGY / NEWSPAPER / WAT PHRA DHAMMAKAYA /

JANTIGA SUPAPONG : (THE ROLE OF THAI NEWSPAPER IN FRAMING SOCIAL IDEOLOGY THROUGH THEIR COVERAGE OF WAT PHRA DHAMMAKAYA). THESIS ADVISOR : DOUNGKAMOL CHATPHRASERT, (120) pp. ISBN 974-13-1024-2.

The objective of this research is to study ways in which Thai newspapers present issues that have ideological dimensions and the forms in which these ideologies are reproduced in their news coverage. Preliminary hypothesis sees two positions in the media's ideological role – as promoter of state's power or as an open platform/terrain for all types of competing ideologies in society. The study also examines whether there is a relationship between the newspapers' ideological approaches and their selection of news sources and their rationalization process in the news. To answer the above inquiries, the study uses news reports about the controversy surrounding Wat Phra Dhammakaya as a case study.

This research involves a comparative content analysis of news reports about the Wat Phra Dhammakaya controversy in five Thai newspapers; namely, *Thai Rath*, *Daily News*, *Thai Post*, *Khao Sod*, and *Mati Chon* from November 1998 to July 1999. Two ideological categories are outlined as a benchmark for the analysis – ideologies that support state power and ideologies that do not support state power. The study also seeks to examine the relationship between the presence of these ideological positions in the newspapers and approaches used by the papers in selecting news sources and in rationalization.

The research finds that Thai newspapers tend to present issues with ideologies that promote state power rather than issues that reflect a position of open platform for different ideologies. Meanwhile, the study also finds the newspapers' selection of news sources and the newspapers' rationalization in the Wat Phra Dhammakaya case correspond to these ideological positions since they also work in support of state power.

Department Journalism
Field of study Journalism
Academic year 2000

Student's signature ...*Jantiga Supapong*...
Advisor's signature ...*Doungkamol Chatprasert*...

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่อาจสำเร็จลงได้หากขาดความเอาใจใส่ของ ดร.ดวงกมล ชาติประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่นอกจากจะสอนให้ทำวิจัยแล้ว ยังสอนให้มีระบบในการคิด รวมทั้งชี้ให้เห็นมุมมองที่ต่างไปของโลกซึ่งไม่เคยเห็นมาก่อน ขอขอบคุณความกรุณาของรองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิระโสภณ และศาสตราจารย์สุกัญญา สุตบรรทัด ซึ่งสละเวลามาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่จะลืมไม่ได้ขอขอบคุณคำแนะนำด้านปรัชญาอันมีคุณค่ายิ่งจากดร.สมภาร พรหมทา

ขอขอบคุณอาจารย์อรพร ยามโสภา ครูตลอดกาลของผู้วิจัยที่จะก็ปีผ่านไปครูก็ยังเป็นครูอยู่เสมอ หอสมุดแห่งชาติ หอกลาง และห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีเยี่ยม โรงเรียนพญาไทที่เป็นแหล่งปักหลักเวลามีปัญหาในทุกด้าน รวมถึงขอบคุณความเอาใจใส่ที่อาจารย์ในโรงเรียนทุกคนมีต่อผู้วิจัย

ขอบคุณกำลังใจจากเพื่อนๆสามเสนวิทยาลัย โดยเฉพาะ เอ๋ อ้น และอ๋อง เพื่อนที่สนิทที่สุดและดีที่สุดเท่าที่คนคนหนึ่งจะพึงมีได้ ขอขอบคุณความเป็นห่วงจากเพื่อนนิเทศปริญาตรี และความเป็นมิตรที่ดีไม่เคยหวังว่าจะได้พบของเพื่อนปริญญาโททุกคน

ขอใจน้องๆ ทั้ง ตี๋ป กอล์ฟ กบ ไข่ มิ่งค์ กวาง ที่มีกำลังใจให้ ขวนให้เกเรออกนอกทางไปบ้างแต่ทุกครั้งที่อยู่กับพวกเธอก็เหมือนการได้ไปพักผ่อนทั้งตัวและหัวใจ รวมถึงนัท น้องชายเล็กๆ ที่นอกจากจะช่วยให้พี่รอดพ้นจากหายนะทางคอมพิวเตอร์ไปได้ ยังมาให้กำลังใจในการสอบด้วย

กราบขอขอบคุณคุณย่าที่คอยมองหลานอยู่บนสวรรค์ และบุคคลที่จะลืมเสียมิได้ คุณพ่อและคุณแม่ ผู้ซึ่งมีแต่ให้ รวมทั้งพยายามอย่างยิ่งที่จะเข้าใจ ช่วยเหลือ อดทน และเป็นพ่อแม่ที่ดีแสนดีจนไม่อาจหาคำใดมาขอบคุณได้

สุดท้ายอยากขอบคุณเวลาที่ผ่านไป ทุกอุปสรรค ทุกความผิดหวัง ทุกปัญหา ที่บ่มเพาะให้ผู้วิจัยเปลี่ยนแปลงมาเป็นเช่นทุกวันนี้

จันทิกา สุภาพงษ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหานำวิจัย	6
1.3 นิยามศัพท์	6
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 อุดมการณ์และแนวทางในการให้ความหมาย.....	8
2.2 บทบาทและกระบวนการของอุดมการณ์.....	9
2.3 อุดมการณ์กับสื่อมวลชน.....	14
2.4 อุดมการณ์กับสังคมไทย.....	19
2.5 พุทธศาสนาในแง่อุดมการณ์.....	21
2.6 อุดมการณ์กับสื่อมวลชนไทย.....	23
2.7 สมมติฐานของการวิจัย.....	27
3 ระเบียบวิธีวิจัย	28
3.1 การเลือกหน่วยในการวิเคราะห์.....	28
3.2 ระยะเวลาของการวิจัย.....	28
3.3 ตัวแปรและการวัดตัวแปร.....	29
3.4 การทดสอบสมมติฐาน.....	35

บทที่	หน้า
4 ผลการวิจัย	37
4.1 แนวทางในการนำเสนออุดมการณ์.....	38
4.2 วิเคราะห์เนื้อหาที่เป็นประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์และนำเสนออย่าง สอดคล้องหรือสวนกระแสหลักของอุดมการณ์	53
4.3 แนวทางในการนำเสนอแหล่งข่าว	61
4.4 วิเคราะห์เนื้อหาข่าวในส่วนของเลือกแหล่งข่าว การนำเสนอแหล่งข่าว และการ อ้างเหตุผลของสื่อมวลชน.....	66
4.5 แนวทางในการอ้างเหตุผล.....	83
4.6 วิเคราะห์เนื้อหาของข่าวในส่วนของอ้างเหตุผลเพื่อใช้สนับสนุนความคิดเห็น ต่างๆที่นำเสนอในข่าว	91
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	103
5.1 สรุปผลการวิจัย	104
5.2 อภิปรายผล	105
5.3 ข้อเสนอแนะ	112
รายการอ้างอิง	113
ภาคผนวก	116
ประวัติผู้วิจัย	120

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงความถี่และร้อยละของจำนวนประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ จำแนกตามหัวหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอ.....	39
ตารางที่ 2 ตารางแสดงการแบ่งกลุ่มประเด็นอุดมการณ์ แยกตามประเด็นอุดมการณ์ที่พบในข่าว.....	39
ตารางที่ 3 ตารางแสดงการแบ่งกลุ่มของแหล่งข่าว แยกตามแหล่งข่าวที่พบ.....	44
ตารางที่ 4 แสดงการแบ่งกลุ่มของการอ้างเหตุผลในข่าว.....	45
ตารางที่ 5 แสดงความถี่และร้อยละของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ จำแนกตามนัยยะทางอุดมการณ์ที่แฝงอยู่.....	45
ตารางที่ 6 แสดงความถี่และร้อยละของประเภทของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์จำแนกตามการแสดงผลส่งเสริมหรือไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐ.....	47
ตารางที่ 7 แสดงความถี่และร้อยละของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์จำแนกตามทิศทางการนำเสนอประเด็นอุดมการณ์.....	47
ตารางที่ 8 แสดงความถี่และร้อยละของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์จำแนกตามผลที่เกิดขึ้น.....	48
ตารางที่ 9 แสดงความถี่และร้อยละของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ซึ่งส่งเสริมหรือไม่ส่งเสริมอำนาจรัฐ จำแนกตามทิศทางการนำเสนอประเด็น.....	49
ตารางที่ 10 แสดงความถี่และร้อยละของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์จำแนกตามแนวทางการนำเสนอ	49

ตารางที่ 11 แสดงความถี่และร้อยละของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์จำแนกตามนัยยะทาง อุดมการณ์ที่แฝงอยู่.....	50
ตารางที่ 12 แสดงความถี่และร้อยละของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ซึ่งมีกระแสหลักต่าง กันและทิศทางการนำเสนอ.....	51
ตารางที่ 13 แสดงความถี่และร้อยละของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ จำแนกตามแนวทาง การนำเสนอ.....	52
ตารางที่ 14 แสดงความถี่และร้อยละของแหล่งข่าวจำแนกตามสถานะภาพของแหล่งข่าวที่ปรากฏ ในข่าววัดพระธรรมกาย.....	61
ตารางที่ 15 แสดงความถี่และร้อยละจำแนกตามประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ที่มีแหล่ง ข่าวต่างกัน จำแนกตามผลของประเด็นที่เกิดขึ้นกับวัดพระธรรมกาย.....	63
ตารางที่ 16 แสดงความถี่และร้อยละของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ ตามแนวทางการนำ เสนอจำแนกตามประเภทของแหล่งข่าว.....	65
ตารางที่ 17 แสดงความถี่และร้อยละของการอ้างเหตุผลที่แหล่งข่าวนำมาใช้สนับสนุนความคิดเห็น ที่ตนเองนำเสนอต่อกรณีข่าววัดพระธรรมกาย	83
ตารางที่ 18 แสดงความถี่และร้อยละของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ จำแนกตามวิธีในการ อ้างเหตุผล แยกตามหัวข้ออุดมการณ์	85
ตารางที่ 19 แสดงความถี่และร้อยละของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ จำแนกตามวิธีในการ อ้างเหตุผลและประเภทของอุดมการณ์.....	87

ตารางที่ 20 แสดงความถี่และร้อยละของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ จำแนกตามวิธีใน การอ้างเหตุผลและทิศทางในการนำเสนออุดมการณ์แยกตามหัวข้ออุดมการณ์.....	88
ตารางที่ 21 แสดงความถี่และร้อยละของประเด็นซึ่งแฝงนัยยะทางอุดมการณ์ จำแนกตามวิธีในการ อ้างเหตุผล และทิศทางในการนำเสนออุดมการณ์	90

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่	
1 แบบจำลองลำดับชั้นของสิ่งที่มีอิทธิพลต่อสื่อ.....	18
2.แบบจำลองขอบเขตหน้าที่ในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน.....	19
3.กรอบแนวคิด.....	26
4. กรอบแนวคิด.....	107
5แบบจำลองลำดับชั้นของสิ่งที่มีอิทธิพลต่อสื่อ.....	110